

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Förskolebyggnaden och dess utegård

En kvalitativ studie av fem förskollärares och fyra arkitekters syn
på hur en bra förskolemiljö är konstruerad.

Hanna Maria Nilsson

Louise Nygren

Examensarbete 15 hp
Inom Lärande 3

Läraryrket
Vårterminen 2010

Handledare
Helen Bengtsson Carlström

Examinator
Christian Eidevald

SAMMANFATTNING

Louise Nygren, Hanna Maria Nilsson

Förskolebyggnaden och dess utegård - En kvalitativ studie med fem förskollärare och fyra arkitekter

Preschool buildings and it's outdoor environment - A qualitative study of five preschool teachers and four architects

Antal sidor: 29

Syftet med undersökningen är att studera hur en bra förskolemiljö är konstruerad enligt fem förskollärare och fyra arkitekter. Frågeställningarna är: vad är enligt förskollärarna/arkitekterna viktigt vid utformningen av förskolebyggnaden och dess utegård samt vilka uppfattningar har förskollärarna respektive arkitekterna om förskolors inomhus och utomhusmiljö.

Vi har valt att göra en kvalitativ studie baserat på semistrukturerade intervjuer. Valet grundas på att vi vill få fram respondenternas uppfattningar och erfarenheter av en bra förskolemiljö.

Resultatet av studien visar bland annat att en bra förskolemiljö, enligt förskollärarna och landskapsarkitekterna i studien, innehåller en stor utegård. På utegården skall det finnas både naturlig skogsmiljö och uppbyggda lekmiljöer i form av sandlåda, klätterställning, cykelbana och enligt vissa en gungställning, gärna en kompisgunga. Innemiljön skall innefatta stora ytor med möjlighet till mindre rum. Förskollärarna och ena arkitekten vill ha ljusa färger medan den andra arkitekten föredrar starka färger. Några av förskollärarna vill ha mycket fönster för maximalt ljusinsläpp medan andra vill ha stora väggytor med plats för dokumentation. Arkitekterna i sin tur uttrycker att de vill ha stora fönster för mycket ljusinsläpp.

Sökord: Förskolebyggnad, inomhusmiljö, förskolegård, utegård, arkitektur

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

1 Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Bakgrund	2
2.1	Inomhusarkitektur genom historien.....	2
2.2	Utegården genom historien	3
2.3	Läroplanen för förskolan.....	4
2.4	Tidigare forskning	5
2.4.1	Sammanfattning av tidigare forskning.....	6
3	Syfte och frågeställning.....	7
3.1	Syfte.....	7
3.2	Frågeställning	7
4	Metod.....	8
4.1	Urval.....	8
4.2	Datainsamlingsmetod.....	8
4.3	Genomförande	9
4.4	Analys.....	10
4.5	Forskningsetiska aspekter	11
4.6	Etik, trovärdighet och relevans	11
5	Resultat	13
5.1	Kreativ miljö.....	13
5.1.1	En kreativ inomhusmiljö	13
5.1.2	En kreativ utegård.....	14
5.2	Arbetsmiljö.....	16
5.2.1	Säkerhet och arbetsmiljö.....	16
5.2.2	Förskolemiljöns utformning	17
5.3	Sammanfattning av resultat	19
6	Diskussion	21
6.1	Metoddiskussion.....	21
6.2	Resultat- och litteraturdiskussion	22
6.2.1	Diskussion kring förskolebyggnaden.....	22
6.2.2	Diskussion kring utegården.....	24
6.3	Vidare forskning	27
7	Referenser	28

1 Inledning

När vi har varit ute i olika förskolor så har vi noterat att själva byggnaderna är utformade på väldigt olika sätt. Vi blev därför nyfikna på hur arkitekter som utformar förskolor säger sig ha tänkt och vad de anser är viktigt när de ritar förskolor. Samtidigt ställde vi oss frågan vad förskollärare anser är viktigt med själva byggnaden för att underlätta och inspirera dem i deras arbete tillsammans med barnen. Vi är även intresserade av förskolors utegårdar. Vi har sett olika typer av utegårdar, små som stora, inspirerande lekfulla miljöer men även slitna och tråkiga. Lundahl (1995) menar förvisso att en duktig pedagog kan skapa fantastiska resultat i barns utveckling även om denne verkar i en dålig miljö. En god och anpassad arkitektur är dock ett stöd och ett viktigt hjälpmedel i det pedagogiska arbetet tillsammans med barn. Hon skriver också att arkitektur är något som barn känner av och det är med hjälp av den som barn skapar struktur i sin egen bild av omvärlden. Det är när god och genomtänkt arkitektur som bygger på olika teoretikers syn på barns utveckling av sin person och sin kreativitet som det skapas ett starkt positivt band till barns utveckling.

Vi vill därför med hjälp av fem förskollärare och fyra arkitekter undersöka hur, enligt dem, en bra förskolemiljö är uppbyggd.

2 Bakgrund

2.1 Inomhusarkitektur genom historien

Socialstyrelsen skrev 1990 att förskolors lekrum borde ha tillfredställande dagsljus där fönstren placeras så att små barn kunde se ut genom dem. Även socialdepartementet ansåg 1972 att man borde lägga stor vikt vid anpassad belysning. Socialstyrelsen menade 1990 att val av golvmaterial och liknande detaljer borde vara väl genomtänkta då små barn använder sina sinnen i form av smak, lukt och känsel när de skapar sig en bild av sin omvärld. Medan de senaste allmänna råden som Skolverket (2005) har skrivit är att miljön i förskolan skall vara öppen, trygg, inbjuda till lek, utforskande, inspirerande och innehållsrik. Den skall vara utformad på ett enkelt vis så att det pedagogiska arbetet underlättas. Miljön skall vara anpassad så att förskollärarna kan ha uppsikt över barnen men att barnen skall få möjlighet till avskild lek. Säkerheten på förskolan är viktig, samt att personal och barn på ett smidigt sätt skall kunna samarbeta. Socialdepartementet menade 1972 att måltidssituationen och vilostunden inte fick bli störd av barns lek, vilket de ansåg borde tas i akt vid planeringen av byggnaden. De menade även att det borde finnas med en lampa i vilorummet då det ofta skapar en känsla av trygghet hos barn. De skrev också att personalens del i förskolebyggnaden bör innefatta ett grupprum för samtal i grupp eller enskilda samtal, ett vilorum och ett rum för hygien.

Dudek menade 1996 att drivkraften till att finna en egen avskild lekvrå eller koja, att leka antingen ensam eller tillsammans med en lekkamrat utan vuxnas inblick var något som Oxford Pre-School Research program var först med att visa: "All children seek to explore and appropriate space as an initial response to the realization of their one independence within the safety of the kindergarten environment" (s. 97). Det här är något som även Skolverket (2005) skriver om då de anser att det i förskolan skall finnas både lugn och livlig lek tillgängligt, likaså lek i stor grupp men även för mindre grupper.

Socialstyrelsen skrev 1990 att val av färg på väggarna i målarrummet borde anpassats för att vara en bra bakgrund till barns bilder, eftersom färg och materialval har stor betydelse för barns stimulering. Även Dudek skrev 1996 om ateljén. Han menade att ateljén skulle ligga separat från den dagliga verksamheten och han gav ett exempel på hur en väl fungerande ateljé kunde se ut. Det skulle finnas en terrass med glasörrar så att barnen kunde ta ut sitt material för att måla av miljön utanför under lämpliga årstider.

Enligt Socialdepartementet så skulle varje förskola år 1972 ha ett bibliotek där barnen kunde söka sig för avkopplande aktiviteter. De skrev även att en lampa under sagostunden kunde skapa en känsla av välbefinnande.

2.2 Utegården genom historien

”Det allra viktigaste är att skapa en god utemiljö för barnen, miljöer som erbjuder både platser för avskildhet och möten” hävdar Olsson (1995, s.13). Miljöns utformning ger med denna syn barn en tydlig bild av vad man kan göra på platsen. Öppna ytor bidrar lätt till lek, både en och flera lekar kan pågå bredvid varandra. Medan en lekställning med gungor får barn att enbart gunga på platsen, vilket är en aktivitet då enbart några få barn kan delta (Olsson, 1995). Även Insulander menade år 1976 att förskolan skulle kunna ge barn en spännande, variationsrik och meningsfull utemiljö där tyngdpunkten borde ligga i gemenskap, både mellan barn och mellan barn och vuxen. De skulle också få möjlighet att experimentera med jord, sand, vatten och eld, trädgårdsarbete, djurlek, rörelselekar, bollspel och bygglek. Under uteleken kunde barns egenskaper såsom tolerans, sympati och förståelse för andra utvecklas. Socialdepartementet menade också att år 1972 så skulle utegården erbjuda barn en miljö som var spännande, fantasi- och variationsrik. Barn skulle ha möjlighet att välja olika aktiviteter såsom bygglek, trädgårdsskötsel, sandlek, cykling, trädklättring, djurskötsel och rörelselekar, men de skulle även få tillfälle att leka själva eller tillsammans med andra barn. På liknande sätt skrev Socialstyrelsen år 1990 att för barns utveckling under uteleken var sand, snö och vatten viktiga basmaterial. Sandlådan borde placeras i skuggiga områden, särskilt viktigt är det under sommaren. Det skulle vara lätt att byta ut sanden och sandlådan skulle innehålla bakbar sand. Insulander skrev 1976 att i planeringen av utemiljön borde det funnits möjlighet för barnen att leka ensamma, två och två eller flera där de kunde vara utan vuxen inblandning. Hon skrev även att barns lek ofta blev stökig under utevistelsen. Vuxna såg endast att de smutsade ner sig och att de skräpade ner, medan i barnens värld pågick en fantasifull lek där ett aspsnår blev en lövskog, stora rabarberplantor gav skydd, en kulle blev en utmärkt pulkabacke, en grönskande plats med buskar och vildvuxet gräs blev ett paradiset för barnen. De grävde och gjorde upptäckter, de hoppade, klättrade och använde sig av odlingarna och mycket annat. I denna ordning enligt vuxna skapade barnen ordning och trygghet. Dudek skrev 1996 att det var viktigt att den skapande verksamheten följde med barn ut på deras utevistelse. Det borde funnits en plats ute där barnen kunde ha skapande aktivitet ensamma men även att platsen skulle vara utformad så att den skapande verksamheten kunde vara vuxenledd.

Socialstyrelsen talade 1990 om att det var viktigt att en markyta var välplanerad för att ge de bästa lekmöjligheterna. Det vore bra om marken var kuperad och att det fanns små och stora stenar. Även att det fanns träd och stockar som barn kunde klättra i. Det stod också att det var viktigt att det fanns stora fria gräsytor men även små krypin, de poängterade också vikten av att ha jordkullar och grässlånter där barn kunde åka kälke och liknande. Gården skulle även innefatta en odlingsplats där man kunde plantera blommor och ätbara grönsaker, det skulle också finnas fruktträd till förfogande. Utegården borde även innefatta soliga och skuggiga lekpartier för att öka barns möjlighet till utevistelse. Skolverket (2005) anser att utegården nu för tiden skall innehålla lekmöjligheter både i naturliga och konstgjorda utemiljöer. På liknande vis ansåg Socialdepartementet år 1972 att man skulle kunna flytta ut lek och måltider utomhus på ett smidigt sätt och att man därför borde haft med det i åtanke under planeringen av förskolans miljö.

Anna Sparrman (2006) skriver om barns visuella uppfattning om sin kringliggande miljö. Två flickor skall måla en karta över sitt fritidshem och utegård. De sätter själva byggnaden i centrum av kartan och skriver ett F för fritidshem. De målar kartan ur fågelperspektiv och markerar alla träd, buskar, staket, lekställningar, gungor, samt vägar och stigar i ”dungen” (ett skogsparti på gården). Alla dessa markeringar är allmänna och alla känner igen dem från kartor och liknande, men sedan målar flickorna dit egna privata detaljer såsom olika mötesplatser och läger. En av flickorna målar dit noter för där brukar det sitta fåglar och kvittra. Enligt Sparrman (2006, s. 41) är det:

Betydelsebärande subjektiva handlingar som ger platsen dess mening. Det är genom en kombination av namngivning, lösöre och social interaktion som platsen kommer till och får betydelse. Kartan blir ett subjektivt uttryck för hur de här två flickorna ser på och använder fritidshemmet och utomhusmiljön.

2.3 Läroplanen för förskolan

Utbildningsdepartementet (1998) står det att ”Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden.” (s. 5). Det går även att läsa att:

Barnen skall kunna växla mellan olika aktiviteter under dagen. Verksamheten skall ge utrymme för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö. (s.7)

2.4 Tidigare forskning

Lindholms (1995) avhandling bestod av fem uppsatser där skolgården var i fokus ur både barn och vuxnas perspektiv. Avhandlingen handlade framförallt om ”avståndet mellan å ena sidan vuxnas idéer och förställningar om skolgårdar och å andra sidan hur barn faktiskt använder dem”. I första uppsatsen togs skolgårdens historia upp där det år 1920 var plantering och lärande som var i fokus. Medan det under 1955 handlade det mer om öppna ytor där idrottsaktiviteter stod i centrum. Andra, tredje och fjärde uppsatsen handlade mer om skolgårdens utformning, såsom storlek och olika platser på gården och dess betydelse för vilka aktiviteter som skulle ske. Den femte och sista uppsatsen i avhandlingen tog upp olikheterna i barns och vuxnas relation till den fysiska skolgården baserat på teorier, pedagogiska erfarenheter, planering, landskapsarkitektur och filosofi. Hon kom fram till att en utegård fungerar bäst om barnen får möjlighet att själva välja platser att forma utefter leken de leker, det är när dessa möjligheter finns som man kan säga att platsen fungerar utifrån barnets perspektiv.

Grahn, Mårtensson, Lindblad, Nilsson och Ekman (1997) har gjort en studie kring utemiljöns betydelse för barns utveckling. De har jämfört två daghems utegårdar, den ena gården var till en början prydlig men övergick snabbt till en mer vildvuxen gård medan den andra hade allt som en vuxen tänkte att gården behövde, men den saknade naturdelen. De fann att barn som vistas på utegårdar med naturlig skogsmiljö har bättre koncentrationsförmåga, mer utvecklad lek och motorik och var friskare än de barn som vistats mestadels inne och inte på sin utegård som inte hade tillgång till natur.

Mårtensson (2004) har gjort en studie om hur barn använder sig av den fysiska miljön under utomhusleken. Studien var baserad på videoobservationer, samtal med barnen, intervjuer med flera barn närvarande samt en gårdsskiss. Hon jämförde barns lek på två svenska förskolor och kom fram till att starka lekupplevelser skapas när miljön ger barn möjlighet att skapa sina egna platser och när de får möjlighet att röra sig fritt inom omgivningen.

Söderberg, Landström och Kjellberg (2001) skrev i sin rapport om ljudmiljön i förskolor och dess inverkan på upplevelser och hälsa bland personal. Barnskötare och förskollärare fick en enkät som de skulle besvara i början av studien. De fick sedan föra dagbok över vad de arbetade med, deras rutiner och tider. Personalen bar en dosimeter, som mätte den medelvärdesbildade ljudnivån under en arbetsdag. Författarna placerade även ut stationära ljudnivåmätare på förskolorna. Resultatet visade att bullersituationen för personal i förskolan var problematisk, det var framför-

allt barnens prat och skrik som skapade de höga ljuden. Det framkom även att antalet barn påverkar ljudnivån i förskolan och då framförallt för att barnen försökte överrösta varandra.

2.4.1 Sammanfattning av tidigare forskning

Den tidigare forskningen visar att bullernivån i förskolor är hög och att antalet barn påverkar ljudnivån i förskolan. Det framgår även att barn som har tillgång till naturlig skogsmiljö har en mer utvecklad lek och motorik. Det har också visats att barns koncentrationsförmåga är bättre och de är friskare på förskolor som har naturliga skogsmiljöer på sina utegårdar. När barn får möjlighet att skapa sina egna platser och på förskolegårdar där de får röra sig fritt skapas bra lekupplevelser.

3 Syfte och frågeställning

3.1 Syfte

Syfte är att studera hur en bra förskolemiljö är konstruerad, enligt fem förskollärare och fyra arkitekter.

3.2 Frågeställning

- Vad är enligt förskollärarna/arkitekterna viktigt vid utformningen av förskolebyggnaden och dess utegård?
- Vilka uppfattningar har förskollärarna respektive arkitekterna om förskolors inomhus och utomhusmiljö?

4 Metod

Enligt Silverman (2000) är det inom kvalitativ forskning vanligt att forskaren anser att man får en djupare förståelse av sociala fenomen än om man använder kvantitativa metoder. Vårt syfte är att få fram respondenternas uppfattningar och erfarenheter av förskolebyggnaden och dess utegård därför har vi valt att göra en kvalitativ forskning. Vi har valt att använda oss av kvalitativa intervjuer. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är den kvalitativa forsknings intervjuens mål att få fram kvalitativa aspekter på den intervjuades livsvärld, dess uppgift är att presentera ord inte siffror.

4.1 Urval

Vi valde att intervjua fem förskollärare om vad de tycker är viktigt med förskolebyggnaden och dess utegård för att underlätta och inspirera dem i deras arbete tillsammans med barn. Vi intervjuade även två arkitekter om deras tankar kring att utforma en förskolebyggnad och två landskapsarkitekter om utegården. Några av respondenterna är förskollärare som tidigare varit handledare till oss under vår verksamhetsförlagda utbildning och en förskollärare är en bekants bekant. En av inomhusarkitekterna kom vi i kontakt med genom en lärare på högskolan och den andra genom internet och via dessa två fick vi sedan kontakt med landskapsarkitekterna.

4.2 Datainsamlingsmetod

Intervjuguide har ett antal frågor (se bilaga I) som är relevanta för vår studie. Valet föll på att göra en semistrukturerad intervju som enligt Bryman (2002) handlar om att man har allmän formulerade frågor och vi som intervjuare har möjlighet att ställa ytterligare följdfrågor kring viktiga svar. Därefter gjordes en provintervju före själva studien och kände då att vissa frågor behövde omformuleras. Trots detta fick vi relevanta svar på våra frågor och valde därför att även använda provintervjun i studien. Vi valde att inte lämna ut frågorna före intervjun vilket gjorde att de inte kunde tänka ut svar i förväg utan fick svara spontant under intervjun.

4.3 Genomförande

Vi tog kontakt med respondenterna genom ett e-mail där vi förklarade vilka vi var och vårt syfte med studien. När vi fått svar om att de ville delta i intervjun bestämdes gemensamt en tid för intervjun. Under intervjuerna med arkitekterna var vi båda närvarande, likaså under två av intervjuerna med förskollärarna. En av oss har utöver detta intervjuat en förskollärare enskilt och den andre har intervjuat två. Under intervjuerna valde vi att spela in ljudet med hjälp av en videobandspelare, anledningen till att vi inte antecknade under själva intervjun var för att skapa så få störningsmoment som möjligt och för att få ett flyt på samtalet. Kvale (1997) skriver att ett bra sätt att registrera en intervju är genom bandspelare eller videobandspelare, detta för att intervjuaren då kan ”koncentrera sig på ämnet och dynamiken i intervjun” (s.147). Därefter satte vi oss ner i ett konferensrum eller grupprum där vi ostört kunde genomföra intervjuerna. Vi började varje intervju med att presentera oss själva och sedan beskrev vi studiens syfte, anledningen till det var för att vi tror att respondenterna känner sig tryggare då de vet lite om vilka vi är och vad studien skall handla om. Innan varje intervju bestämde vi vem som skulle ha huvudansvaret för att ställa våra grundfrågor. Den andra personens främsta uppgift var att ställa följdfrågor som den huvudansvariga kanske missat. Vi byggde intervjuerna kring våra intervjufrågor, respondenternas svar och sedan följdfrågor om vi ville att de skulle förtydliga något. Vi ansåg att det gav ett tydligt resultat för vår studie. Intervjuerna tog mellan 20 till 60 minuter att genomföra. Tidsskillnaden berodde framförallt på att arkitekterna hade mycket att säga och visade olika skisser av förskolebyggnader för oss. Förskollärarnas intervjuer var runt 20-30 minuter medan arkitekternas var 40-60 minuter.

Under intervjuerna försökte vi att inte lägga in egna tankar och värderingar i varken förskollärarnas eller arkitekternas svar. Vi försökte ändå att visa ett intresse för personens svar, framförallt genom att le och nicka när personen talade. Detta är något som Lincoln (1994, s. 364) skriver om:

This interview context calls for the interviewer to play a natural role, never interjecting his or her opinions of the respondent's answers. The interviewer is to establish what has been called "balanced report"; he or she must be, on the one hand, casual and friendly but, on the other hand, directive and impersonal. The interviewer must perfect a style of "interested listening" that rewards the respondent's participation but does not evaluate the responses.

4.4 Analys

När vi genomfört intervjuerna så transkriberade vi dem. Vi valde att inte skriva ut hela intervjun av en av förskollärarna då denne ofta kom in på sidospår som inte hade med vår studie att göra. Resterande intervjuer skrev vi ut ordagrant.

Efter transkriberingen skrev vi ut intervjuerna i olika typsnitt för att lättare kunna skilja dem åt under analysarbetet. Nästa steg i vår analys blev att läsa inomhusarkitekternas intervjuer där vi försökte finna likheter och olikheter. Kvale och Brinkmann (2009) skriver att kategorier kan antingen bestämmas i början av analysen eller komma till under analysarbetet. Kategorier som uppkommer under arbetets gång gör det framförallt utifrån respondenternas uttalanden. Det är på det viset som våra kategorier har framkommit. Efter att ha läst inomhusarkitekternas intervjuer kom vi fram till fem olika kategorier men bestämde sedan att vi istället skulle skriva deras arbetsgång. Det resulterade i att vi använde två kategorier istället för fem. När inomhusarkitekternas resultatdel var skriven började vi att arbeta med analysen av förskollärarnas intervjuer. Även dessa skrev vi ut i olika typsnitt och för att på även hålla isär dem fick varje förskollärary intervju en färg på överstrykningspenna som vi använde för att stryka under viktiga delar i citaten. Vi skrev först sex olika kategorier där vi började sätta upp intervjuцитat under, men efter att ha tittat igenom våra kategorier och citat så beslutade vi oss för att slå ihop några av dem för att inte få det alltför uppdelat. Tillslut blev det fyra kategorier. Landskapsarkitekternas analys gjorde vi sist då en av dessa arkitekter inte var anträffbar då vi ville besöka denne för intervju. Under analysarbetet av landskapsarkitekterna så kom vi fram till att ha två huvudkategorier, kreativ miljö och arbetsmiljö. Anledningen till det var att vi ansåg att resultatpresentationen blev tydligare. Under dessa presenterar vi resultatet från både förskollärarna och arkitekterna gällande förskolebyggnaden och utegården. Vårt resultat valde vi att presentera genom att skriva en sammanfattande text av deras svar utifrån de kategorier vi skapat och sedan använde vi citat för att ytterligare förtydliga vad de hade svarat. Vi har valt citat som vi anser är talande för den sammanfattande text vi skrivit, men vi har samtidigt sett till att alla citat inte kommer från samma person. Men vi har medvetet valt att in namnge respondenterna då vi inte anser det relevant att veta vem som säger vad. Vi ansåg att det gav mer tyngd i arbetet att ha med citat så att läsaren med egna ögon kan läsa vad respondenten har sagt. Det här är enligt Kvale (1997) det vanligaste sättet att presentera intervjuresultat på.

4.5 Forskningsetiska aspekter

När vi kontaktade respondenterna berättade vi att deltagandet var högst frivilligt, att de kunde hoppa av studien när som helst och att de förblir konfidentiella. Som vi nämnde under genomförandet så meddelade vi respondenterna vårt syfte med studien och berättade i stora drag vårt tillvägagångssätt, det här är något som Vetenskapsrådet (n.d.) skriver i forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Vårt inspelade material sparas i tre månader och sedan kasseras det, så även vårt transkriberade material. Vi valde medvetet att inte studera barns, föräldrars eller förskollärares känslor kring något ämne. I och med att vi ville studera förskollärares och arkitekternas uppfattningar och erfarenheter kring förskolebyggnaden och dess utemiljö så ansåg vi att ingen skulle behöva känna sig kränkt, illa behandlad eller påhoppad på något vis.

4.6 Etik, trovärdighet och relevans

En viktig sak att tänka på är att inte nämna för de andra respondenterna vilka man skall intervjua. Det här är något som Kvale (2009) talar om då han anser att man skall värna om intervjupersoners integritet och att man därför inte skall nämna vilka som deltar i studien till någon annan. Vi hamnade i en situation där vi intervjuade en förskollärare och denne visste att vi skulle intervjua landskapsarkitekten för förskolan som förskolläraren arbetade på, vid ett senare tillfälle. Det gjorde att intervjun blev styrd åt att förskolläraren gav oss tankar och frågor som denne ville att vi skulle ta upp med arkitekten. Även om inte förskolläraren visste vad arkitekten hette så blev det ändå fel utgångspunkt i intervjun. För det var inte vårt syfte med studien att vara medlare mellan förskollärare och arkitekter, men det här misstaget får vi ta på oss och tänka på att inte tala om vilka som skall delta i studien. Trots det som uppstod under intervjun så valde vi att ta med de delar som var relevanta för studien.

I och med att vi valde att spela in intervjuerna på videobandspelare så kan examinatorn gå tillbaka till våra genomförda intervjuer för att se så att den fakta som finns i studien är korrekt. Vi anser därför att trovärdigheten i vår studie är hög. Förskollärarna som vi intervjuat arbetar på olika förskolor och de har därför inte kunnat påverka varandras svar.

Vi anser att resultatet av studien är viktig för att visa på vad förskollärare och arkitekter anser är viktigt med en förskolebyggnad och dess utemiljö. De tycker lika i vissa aspekter men är oense i andra. Därför kan det vara bra för arkitekter som skall skapa förskolebyggnader eller förskolegår-

dar att läsa vad förskollärare anser är viktigt. Det kan också vara bra för rektorer, som planerar att bygga om förskolor eller bygga nya, att se att förskollärare och arkitekter i vissa avseenden inte delar samma uppfattning och utifrån det besluta om någon förskollärare skall sitta med i planeringsteamet. Förskollärare kan läsa studien och få förståelse för hur vissa arkitekter som ritat förskolor tänker kring material och färgval. Utifrån dessa aspekter anser vi att studien är viktig för andra att ta del av.

5 Resultat

Vi har valt att presentera vårt resultat under två huvudrubriker, Kreativ miljö och Arbetsmiljö. Som underrubriker till Kreativ miljö har vi valt En kreativ inomhusmiljö och En kreativ utegård och som underrubriker till Arbetsmiljö valde vi Säkerhet och Förskolemiljöns utformning. I dessa beskriver vi både förskollärarna och arkitekternas syn på förskolebyggnaden och utegården.

5.1 Kreativ miljö

5.1.1 En kreativ inomhusmiljö

Förskollärarna uttryckte att de vill att det skall finnas någon form av ateljé, målrum eller skaparum. I rummet skall det finnas stafflier som barnen kan använda till sitt skapande. Materialet i dessa rum skall vara på barnens nivå så att de inte behöver be förskollärarna om hjälp med allt utan att de kan ta sitt eget material, annars menar förskollärarna att barnen kan hindras i sitt skapande. De vill att ateljén skall ligga centralt så att alla har tillgång till den. Även arkitekterna sa att de anser att det på varje förskola skall finnas en gemensam ateljé. Förskollärarna säger att de vill att ateljén skall vara stor och ljus med mycket fönster så att barnen har möjlighet att måla av de olika årstiderna utan att förskollärarna behöver plocka ut materialet utomhus varje gång. I ateljén skall det finnas möjlighet till att använda vatten. Det skall vara en tillåtande miljö i ateljén enligt förskollärarna, den skall se använd ut. En av förskollärarna sa sig bli glad då arkitekterna har placerat en stor ateljé på dennes förskola. Förskolläraren sa:

Jag blev så väldigt glad att de tycker att små barn också ska få chans att måla och skapa

Alla förskollärarna i vår studie är tydliga med att det skall finnas någon form av vattenlekmöjlighet på förskolan. De säger att det skall finnas antingen en stor bassäng där man kan ha olika vattenlekar i eller mindre baljor där barnen själva kan ha vatten att leka med.

En av förskollärarna säger sig ha som dröm att det skall finnas ett fungerande bibliotek. Denne beskriver att biblioteket skall ha ett sagotema där barnen i lugn och ro kan läsa böcker. Rummet skall inte innehålla soffor utan större kuddar och mysiga draperier som gör att barnen får läsro och inte lockas av att hoppa i soffan. Det skall även finnas möjlighet att krypa in och stänga in sig i små vrår.

Förskollärarna konstaterar att de vill att det skall finnas ett matematikrum, ett språkträningsrum och ett instrumentrum där barnen har tillgång till olika material. Arkitekterna talar om att varje förskola skall ha en scen där barnen kan spela teater, sjunga sånger samt att scenen skall fungera som en naturlig samlingsplats. Förskollärarna poängterar även vikten av rum för standardlekarna såsom bygglek, klosslek, billek och lek i hemvrån. De sa dessutom att de vill ha någon form av rörelserum, gymnastikhall eller stökrum som skall vara ljudmässigt anpassat för rörelselek. Materialet i rummet skall inte vara för smått och puttenuttigt.

5.1.2 En kreativ utegård

Förskollärarna funderar kring vad man kan göra utomhus och en av förskollärarna kommer fram till att:

Egentligen allt man kan göra inne kan man göra ute.

Förskollärarna säger därför att de vill att barnen skall få möjlighet att måla på staffli ute på gården. De vill även ha barnanpassat utrymme för vattenlek på förskolornas utegårdar. Någon talar om att de vill ha en diskbänk där barnen kan hälla, ösa och väga själva. En annan nämner att det skall finnas en kran ute där barnen själva kan hämta sitt vatten:

Jag skulle vilja ha en kran där barnen själva kan hämta sitt vatten att leka med på deras nivå.

Landskapsarkitekterna menar att det är svårt att få till vattenlek på utegårdarna då förvaltningen som står för driften anser att det blir för mycket krångel med vatten på gården, eftersom det kan frysa vintertid. De poängterar dock att på nybyggda förskolor sätts det upp vattenkastare på väggarna.

För att träna barnens grovmotorik säger förskollärarna att de vill ha någon form av motorikbana som kan innehålla stockar att gå balansgång på och en labyrinth att springa i. De poängterar även att de vill ha en kulle där barnen kan åka pulka på vintern samt fria ytor för fantasirik lärande lek. På dessa ytor skall barnen ha möjlighet till bollek och andra typer av rörelselekar. Landskapsarkitekterna säger sig lägga även de stor vikt vid större aktivitets ytor där barnen kan springa av sig. Någon form av klätterställning med rutschkana är något förskollärarna säger att de vill ha på sina utegårdar likaså gungor är det många som anser är viktigt. Landskapsarkitekterna ser alltid till att det finns med någon form av klätterställning, en rutschkana och en gungställning. En landskapsarkitekt säger:

Som alltid givet på en förskoletomt är ju gungställning

Det är dock en förskollärare som skulle kunna tänka sig att vara utan traditionella gungor och ha någon annan typ av utformning på utegården, denne säger sig dock inte kunna precisera sig ytterligare. Några av förskollärarna säger att de vill att det skall finnas en kompisgunga som uppmunt-
rar till samarbete mellan barnen. Enligt landskapsarkitekterna har de alltid med en kompisgunga på utegården, för dessa är enligt dem väldigt populära.

För att ytterligare uppmuntra till samarbete talar förskollärarna om att det på utegården skall finnas ett lekhus med kök där barnen kan leka tillsammans. De skall ha tillgång till köksutrustning, dockor och dockvagnar i lekstugan. Lekstugan är något som landskapsarkitekterna vi intervjuat säger att de försöker ta med i utformandet av förskolegården. Förskollärarna säger att det skall finnas ett fantasirikt rum för experimentverksamhet, så även utomhus. De talar även om en bygghörna där barnen kan snickra, måla och dona, det skall där finnas en mängd olika material som barnen kan bygga olika saker med.

Både förskollärarna och landskapsarkitekterna säger sig anse att sandlådan är väldigt populär bland barnen. De talar om att de vill ha en stor sandlåda med bakbar sand, det skall även finnas bakbord och lekmaterial till sandlådan. En förskollärare uttrycker att:

Det ska naturligtvis vara en sandlåda som man kan gräva i.

Landskapsarkitekterna säger sig lägga stor vikt vid cykelslingorna när de planerar utegården, de försöker att ta med övergångsställen, parkeringsplatser, bensinstationer, rondeller och vägs skyltar. Det här är något som även förskollärarna i vår studie talar om att de anser är viktigt. En landskapsarkitekt poängterar att:

Just nått som vi försökte jobba med också är ju att kanske jobba med lite mjukare former, att man inte ska vara så låst vid att man måste dra raka linjer. Utan det kan man ju se lite cykelslingorna och i de här, man vill försöka få lite mjukare och lekfulla former.

Förskollärarna säger sig ha som önskan att det skall finnas både den uppbyggda utegården med lekställningar, gungor och sandlådor, men även naturliga miljöer med höga träd, låga klätterträd och buskage där barnen har möjlighet att gömma sig och leka äventyrslekar. De säger även att marken skall vara kuperad och att det skall finnas en kulle. En förskollärare förtydligar genom att säga:

En kulle där barnen kan åka pulkor på vintern och som kan vara en öde ö resten av året.

Landskapsarkitekterna uttrycker att det är viktigt att man jobbar med nivåskillnader på förskolegårdar, då det skapar spänning hos barnen när de inte kan få överblick över hela gården på en gång. Därför jobbar landskapsarkitekterna med olika zoner såsom: kullar, aktivitetsytor, buskage och skogspartier. De talar om att skogen är en otroligt stimulerande lekmiljö där barnen kan plocka med pinnar och stenar, de tycker att skogspartierna stimulerar fantasin på ett sätt lekutrustningen inte kan göra. Även förskollärarna säger att de vill att det skall finnas ett skogsparti, gärna med en bäck. Deras mål med utegården är att barnen skall bli lockade att vilja var ute och leka, de ska tycka att det är roligt att vistas där ute. En förskollärare utvecklar resonemanget och säger:

Den ska vara stimulerande lekfull miljö så att man kan ha sin fantasi, det ska hända saker omkring dem.

Alla förskollärarna är överrens om att det skall finnas en odlingsplats på varje förskola. Här skall barnen och personalen kunna odla exempelvis jordgubbar, hallon, persilja, potatis och morötter. Barnen skall enligt förskollärarna ha möjlighet att vara med genom hela processen såsom plantering, skötsel och smakupplevelser. På gården skall det även finnas olika sorters frukträd och bärbuskar såsom vinbärsbuskar. Ena förskolläraren säger:

Vi skulle vilja ha ett land, kunna plantera jordgubbar och vinbärsbuskar som går att äta.

När landskapsarkitekter idag skapar förskolor talar de om att det är viktigt att det finns odlingsmöjligheter eller iallafall olika frukträd och bärbuskar.

5.2 Arbetsmiljö

5.2.1 Säkerhet och arbetsmiljö

Förskollärarna är överrens om att barnens säkerhet är det viktigaste när man talar om lokalernas och utegårdens utformning. Landskapsarkitekterna säger att när de utformar gården ser de till att det finns staket runt tomten så att inga barn kan smita ut. Förskollärarna talar om att de vill att gården skall vara överblickbar så att de har visuell närhet till alla barn. Landskapsarkitekterna säger sig anse att det är viktigt att det finns mycket buskage så att barnen kan gömma sig, men de har även med i tankarna att personalen vill ha överblick över alla barn.

Förskollärarna talar om att det råder hög ljudnivå på deras arbetsplats. Detta är något som de poängterar är viktigt att tänka på vid utformning av lokaler, de talar om att det nu för tiden finns så mycket moderna material som kan dämpa ljudnivån. Även arkitekterna säger sig lägga stor vikt vid att reducera bullernivån i förskolebyggnaden. Framförallt med hjälp av vägg- och takabsorbenter som är ljudabsorberande. De har även lagt in mjuka akustikmattor för att ytterligare minska ljudnivån i rummen.

Förskollärarna uttrycker att sandleken är en viktig del av utegården. Sandlådan bör därför placeras med ett solskydd över så att barnen och personalen kan sitta där och gräva även under vår- och sommartid. Det här är något som även landskapsarkitekterna säger att de har i åtanke när de utformat utegården, de har inte bara satt tak över sandlådan utan även planterat träd som skall ge lite skugga på gården. De har också tänkt igenom vart de placerar bänkar och bord så att personalen och barnen inte får för stark sol på sig när de äter ute. Många av förskollärarna talar om att de saknar en grillplats på deras nuvarande arbetsplats. Grillplatsen skall vara gemensam för alla avdelningar och bli en naturlig del i samarbetet dem emellan. Den skall fungera som en möjlighet att äta lunch och mellanmål utomhus.

5.2.2 Förskolemiljöns utformning

Landskapsarkitekterna säger att storleken på förskoletomten är viktig då det sker ett oerhört slitaget på den. Om det är för små gräsytor blir det lätt bara matjord kvar, de anser även att det är viktigt att tänka på att det skall vara lätt att underhålla förskolegården. De nämner också att många förskollärare eftersöker mer vattenlek på gårdarna men att det är svårt att få till då förvaltarna som står för driften anser att det ofta blir krångel med vatten.

Enligt förskollärarna bör det också finnas ett välsorterat sopförråd där de tillsammans med barnen kan sortera sopor. Sophus där barnen och personalen kan sortera soporna i olika kärl är något som även arkitekterna placerar ut på nybyggda förskolor.

För att underlätta förskollärarnas arbete skulle förskollärarna vilja ha en groventré där de har tillgång till vatten att skölja av barnens galonkläder och gummistövlar. Denna entré skall ligga i anslutning till utegården, och det skall finnas toaletter vid entrén. En annan sak som förskollärarna anser skulle underlätta i deras arbete vore om de hade en separat matdel så att barnen inte behöver avbryta och plocka undan sina saker bara för att delta i en matsituation. För att förtydliga har en förskollärare sagt:

Jag skulle vilja nog kanske inte vilja ha så mycket plats för att äta på för det tycker jag att man kan ta bort alltså matsituationen den kan ta för stor plats tycker jag.

Bland det första arkitekten gör är att se över logistiken i byggnaden vilka rum skall placeras bredvid varandra och vilka rum skall ligga en bit isär. De försöker även att tänka igenom varje rums utformning. En arkitekt säger:

Rummen varierar i storlek och i fönstersättning då så att helst varje rum får en egen identitet.

Förskollärarna talar om att de ville ha stora ytor med möjlighet till mindre rum i, såkallade rum i rummen. De vill att barnen skall ha möjlighet att dela upp sig lite mer i smågrupper, framförallt för att förhindra mycket spring och hög ljudnivå. Förskollärarna säger att de vill att det skall finnas möjlighet att anpassa lokalerna beroende på den åldersgrupp som vistas i lokalerna. När det gäller fönster och väggar skiljer sig förskollärarnas tankar åt. Några säger sig vilja ha ljusa väggar med inte så mycket glas så att de kan sätta upp barnens dokumentation och alster på väggarna. De säger också att de vill ha större väggyta i tamburen för att sätta upp dokumentation på. En förskollärare uttrycker att:

Sen så saknar jag stora väggar för dokumentation.

De andra förskollärarna säger att de vill ha stora fönster med mycket ljusinsläpp, fönstren skall sitta på barnens nivå så att de kan se ut genom dem. Dessa förskollärare talar om att de vill även att det skall vara glastrutor emellan rummen så att barnen kan stänga in sig men att förskollärarna kan ha uppsikt över deras lek utan att de blir störda. En av förskollärarna säger att:

Bland annat stora fönster skulle jag vilja ha, mycket ljusinsläpp.

Arkitekterna har i sina projekt valt att använda stora glastrutor för maximalt ljusinsläpp och för att man skall ha en överblick över rummen. En av dem förtydligar genom att säga:

Sen blir det ju extra krav på glas och sånt när det gäller glas ner till golvet, dom ska ju inte kunna springa in i.

En av arkitekterna har löst det här problemet genom att designa djursiluetter som sätts fast på fönstren för att förhindra olyckor. Denne har även valt att ha olika former och storlekar på fönster mellan de olika rummen.

En förskollärare poängterar att det inte skall finnas för mycket färg på väggarna i förskolan då denne anser att det blir rörigt för barnen. Även de två arkitekternas syn på färgsättning skiljer sig

åt då den ena arkitekten säger sig ha valt ljusa och neutrala färgtoner, medan den andra arkitekten sa att denne satte en djärvare färgton på både väggar och golv:

Jag gjorde som jag tyckte var en ganska djärv färgsättning... men jag trodde nog att jag skulle få det rätt svårt att få igenom det här.

Den ena landskapsarkitekten säger sig ha valt att använda mer dämpade naturfärger på lekutrustningen ute, då denne anser att barnen hittar lekutrustningen även om den inte har starka klara färger.

Som vi tidigare nämnt uttrycker förskollärarna att de vill att materialet i ateljén skall vara på barnens nivå. De diskuterar kring om det här är möjligt på en förskola där både småbarn- och syskonavdelningarna delar på samma ateljé. De kommer fram till att om man vänjer barnen vid materialet och introducerar materialet för barnen så anser de att det vore möjligt.

När arkitekterna ritar personalens del av byggnaden så brukar de se till att den består av samtalsrum, dataarbetsplatser, vilorum, kapprum, toalett, dusch, expedition och personalrum. Det bör även finnas en speciell del av byggnaden som är avsedd för kökspersonalen, denna del bör innefatta kök, diskrum och omklädningsrum.

5.3 Sammanfattning av resultat

För att besvara den första frågeställningen: vad är enligt förskollärarna/arkitekterna viktigt vid utformningen av förskolebyggnaden och dess utegård, så har vi valt att först skriva vad de anser är viktigt med byggnaden och sedan beskriver vi vad de anser viktigt med utegården.

Vid utformningen av förskolebyggnaden är det viktigt enligt förskollärarna att det finnas med en ateljé, ett experimentrum, ett rörelserum, ett vattenleksrum, ett bibliotek, ett matrum, en groventré, ett matematikrum, ett språkträningsrum och ett instrumentrum. De vill även att det skall finnas rum för standardlekar såsom ett rum för bygglek, ett för klosslek och billeik, samt ett rum för lek i hemvrån. De säger att de vill att byggnaden utformas så att ljudnivån inne reduceras. De talar också om att barnens säkerhet är viktigt att ta hänsyn till vid byggnadens utformning. För arkitekterna är det viktigt att det finns med en gemensam ateljé, en scen och en avskild del för personal som skall innehålla samtalsrum, dataarbetsplatser, vilorum, kapprum, toalett med dusch, expedition och ett personalrum. Även arkitekterna talar om att byggnaden skall konstrueras så att ljudnivån dämpas.

När vi kommer till vad förskollärarna anser är viktigt vid utformningen av förskolegården så vill de att den skall innehålla lekhus med kök, experimenthörna, bygghörna, motorikbana, sandlåda med solskydd, lekställningar, klätterställningar, rutschkana, gungor, odlingsplats, grillplats, sopförråd och vattenlekmöjlighet. Arkitekterna anser att det är viktigt att ha med en lekstuga, sandlåda med solskydd, klätterställning, rutschkana, gungor, cykelslingor, sopförråd samt odlingsmöjligheter. De ser till att det finns vattenkastare på varje förskola och de talar om att det är viktigt att förskolegården utformas med ett staket.

För att tydligt visa hur vår andra frågeställning: Vilka uppfattningar har förskollärarna respektive arkitekterna om förskolors inomhus och utomhusmiljö, har besvarats så har vi även här valt att skriva deras syn på inomhusmiljön först och sedan utomhusmiljön.

Enligt förskollärarna skall inomhusmiljön innehålla stora ytor med möjlighet till mindre rum. De vill att barnen skall få tillfälle att dela upp sig i mindre grupper. Några förskollärares uppfattning är att det skall finnas mycket fönster för maximalt ljusinsläpp medan några andra har uppfattningen att de vill ha stora väggitor för dokumentation. När det gäller färgval vill förskollärarna att byggnaden skall innehålla ljusa färger. De uppfattar att många förskolor har hög ljudnivå och vill därför att inomhusmiljön utformas så att den sänks. Arkitekternas uppfattning av inomhusmiljön är skiftande. Ena arkitekten vill ha ljusa färger medan den andra fördrar starka färger. De är dock överens om att inomhusmiljön borde innehålla stora fönster som ger mycket ljusinsläpp.

Förskollärarnas uppfattning om utemiljön är att den skall innehålla både naturlig skogsmiljö och uppbyggd lekmiljö. Det innebär att det skall finnas en kulle där barnen kan åka pulka och det skall även finnas öppna ytor där barnen kan springa av sig. Även höga träd, låga klätterträd, samt buskage där barnen kan leka och gömma sig. Marken skall vara kuperad men även innehålla lekställningar, gungor och cykelbanor. Arkitekterna uppfattar att utemiljön skall innehålla nivåskillnader. De uppfattar därför att gården skall innefatta olika zoner såsom, kullar, aktivitetsytor, buskage och skogspartier.

6 Diskussion

6.1 Metoddiskussion

Kvale (2009) skriver att man kan börja en intervju med inledande frågor där man tar upp intervjupersonernas tidigare erfarenheter kring ämnet. Vi startade därför intervjuerna med frågor om respondentens nuvarande förskola, arkitekternas tidigare erfarenheter av förskolan rent privat men det är inget som vi presenterat i resultatdelen men frågorna var lätta för respondenten att svara på och gav en bra och avslappnad start på intervjuerna.

Vårt val av intervjumetod, alltså semistrukturerade intervjuer, var ett bra val för vår studie. Vi kände att det var bra att ha öppna frågor, men att vi ändå hade möjligheten att ställa följdfrågor. Vi anser att vi har fått ett stort råmaterial att använda till vårt resultat och det tror vi är på grund av vårt val att ha semistrukturerade intervjuer. Samarbetet under intervjuerna gick bra, vi höll oss till våra förutbestämda roller.

När vi intervjuade så uppfattade vi det som att vi fick till ett naturligt samtal där respondenterna kunde svara det de ville utifrån våra intervjufrågor.

Som vi tidigare nämnt så valde vi att spela in intervjuerna på en videobandspelare. Det har fungerat väldigt bra. I alla intervjuer utom en var det lätt att höra vad respondenten svarade. Den ena respondenten talade otydligt och prasslade mycket i sina papper vilket gjorde att transkriberingen tog väldigt lång tid. Vi tycker att samtalen flöt på bra och det kan ha varit för att vi valde att spela in ljudet på videobandspelare och inte notera under själva intervjuerna. Vi anser att det var ett bra val att spela in intervjuerna istället för att notera under intervjun.

Under arbetets gång har vi funderat kring om vi hade intervjuat förskollärare som arbetar på samma förskola som arkitekterna hade konstruerat, ifall det hade givit något annat resultat. Det här är något vi bara kan spekulera kring men tanken har slagit oss om studien hade blivit tydligare eller om den har mer bredd så som vi valt att göra den.

6.2 Resultat- och litteratordiskussion

6.2.1 Diskussion kring förskolebyggnaden

När arkitekterna börjar skissa på en förskolebyggnad ser de först över logistiken i byggnaden, vilka rum som skall placeras bredvid varandra och vilka som ska ligga en bit isär. Förskollärarna talade om att det ville ha stora ytor med möjlighet till mindre rum i, så kallade rum i rummen. Både Skolverket (2005) och förskollärarna anser att barnen skall kunna leka både i stor grupp men även i mindre grupp, framförallt för att minska ljudnivån. Vi kan klart och tydligt se i vårt resultat att både förskollärarna och arkitekterna tänker lika kring dämpning av ljudnivå i förskolebyggnaden. Likaså anser vi att ljudnivån i äldre förskolor är väldigt hög, men vi har märkt att i nybyggda förskolor finns det nya moderna material för att dämpa ljudet. Vi tycker det är bra att arkitekterna tänker på att lägga vissa rum en bit isär, så att de barn som inte sover/vilar får möjlighet att leka även under vilostund. Vi tycker att det skall finnas en balans mellan större fria ytor och mindre rum, så att det finns möjlighet att arbeta både i storgrupp och i mindre grupper. Vi tror att en förskola med många olika rum kan göra att barnen inte springer runt och blir lika högljudda som i en förskola med endast ett eller två stora rum.

Skolverket (2005) skriver att miljön skall vara anpassad så att barnen får möjlighet till avskild lek, men även att förskollärarna skall kunna ha uppsikt över barnen. Men för att förskollärarna skall kunna ha uppsikt över alla barnen vill förskollärarna ha glasrutor mellan rummen så att de kan se barnen utan att störa deras lek. De vill även att utegården skall innehålla buskage så att barnen kan gömma sig och leka äventyrslekar i dem, men de vill samtidigt ha visuell närhet till alla barn. Dudek (1996) menade att det är inom förskolans trygga miljö som barnen kan få möjlighet till denna självständighet. Dessa tankar kring förskolan som en trygg miljö är något som landskapsarkitekter även idag lägger stor vikt vid då de placerar ut staket runt förskolegården, något som förskollärarna dock inte nämnt under intervjuerna. Vi anser att få förskolor och förskollärare ger barnen möjlighet att utforska speciellt utomhusmiljön på just det här sättet. Vi har hört allt för många som säger, håll er här där jag kan se er, även när de befinner sig på en inhägnad förskolegård. Skolverket (2005) menar att miljön bör vara öppen, trygg, utforskande, inspirerande och innehållsrik, den bör samtidigt vara utformad med tanken att säkerhet är viktigt. Likaså anser vi att det är få förskolor där barnen har möjlighet att stänga dörren om sig och leka ostört. Det här kan bero på att förskollärarna måste kunna ha uppsikt över barnen och där glasrutor eller liknande saknas. På nyare förskolor har, i alla fall de arkitekterna vi intervjuat, valt att sätta upp just glaspartier mellan rummen för att ge förskollärarna uppsikt över leken utan att för den delen stö-

ra barnens lek. I äldre förskolebyggnader där inte glaspartier mellan rummen finns kan ett sätt att låta barnen leka ostört vara att sätta in ett titthål i dörren, ett sådant man har på ytterdörrar. Det här kan vara ett sätt att inte störa dem i deras lek men även ge förskollärarna tryggheten i att de har uppsikt över barnen.

En förskollärare vill att förskolan skall ha ett bibliotek där barnen kan sitta lugnt och stilla och läsa. Det här var något som Socialdepartementet skrev redan 1972. Vi har funderat just kring biblioteket och det är inte på många förskolor där det finns ett rum som är enbart ett bibliotek. Det finns ofta en soffa med någon hylla där det står böcker men rummet innehåller ofta andra aktiviteter också. Vi tror att barnen skulle uppskatta att ha ett bibliotek där de i lugn och ro antingen själva kan titta i böcker eller en förskollärare kan läsa för dem. Fler förskolor borde ha ett rum som är avsatt till att vara ett bibliotek. Vi anser att de flesta förskolor har ett rum som de kan göra om till ett bibliotek som alla avdelningar kan ta del av. Det finns säkerligen något ”skräprum” där det placeras in material i, eller så kanske två avdelningar kan dela hemvård och göra om det andra till ett bibliotek. Vi anser att vill förskollärarna ha ett bibliotek så hittar de ett rum som går att förändra.

Dudek menade 1996 att ateljén borde ligga separat från den dagliga verksamheten. Det här kan vi ställa mot att förskollärarna vi har intervjuat vill att ateljén ska ligga centralt så att alla har tillgång till den. Vi funderar kring om det här kan vara kulturbetingat då Dudek har gjort sin studie utifrån engelska förskolor och förskollärarna vi har intervjuat arbetar på svenska förskolor. Det här är inget som vi har något belegg för men det är funderingar som vi har fått under arbetets gång. Det kan även ha med att boken skrevs på senare delen av 90-talet och att våra intervjuer är från 2010. Dudek skrev 1996 att det skulle funnits en terrass med glasdörrar så att barnen kunde ta ut sitt material för att måla av miljön utanför, under lämplig årstid. Dessa åsikter delar dock även förskollärarna i vår studie. De poängterar dock även att det bör finnas ett staffli ute. Vi tycker att det skulle vara helt fantastiskt om varje förskola hade en terrass gärna lite upphöjd så att barnen får utsikt över kringliggande miljö. Då tror vi att förskollärarna använder möjligheten att låta barnen måla utomhus mer än om de skall ta ut materialet på gården varje gång.

Socialstyrelsen skrev 1990 att förskolors lekrum skulle ha tillfredställande dagsljus där fönstren placerades så att barnen kunde se ut genom dem. Dessa tankar är fortfarande aktuella då några av förskollärarna samt arkitekterna som vi har intervjuat poängterar vikten av dagsljus samt fönstrens placering. Det är spännande att se att både arkitekterna och förskollärarna är överens om att ljusinsläppet är viktigt, att även socialstyrelsen har med det i sina allmänna råd förstärker vikten

av ljusinsläppet ännu mer. Det är dock några av förskollärarna som prioriterar mycket väggar för dokumentation istället för stora glaspartier. Vi kan förstå deras sätt att se på rummen, vi kan även förstå de förskollärare som vill ha mycket fönster. Som människor måste vi acceptera att alla inte delar samma åsikter, men det är intressant att se att socialstyrelsen, arkitekterna och några av förskollärarna delar samma åsikt. Medan en liten grupp förskollärare väljer att se det från en annan synvinkel.

Socialstyrelsen skrev 1990 att färgval och materialval hade stor betydelse för barns stimulering. Även förskollärarna som vi intervjuat tar upp färgval. Förskollärarna samt den ena arkitekten har valt ljusa neutrala färgtoner. Medan den andra arkitekten väljer att sätta djärva färger på väggar och golv. Det här anser vi är spännande, vi har socialstyrelsens allmänna råd som skrev att färg och materialval hade stor betydelse för barns stimulering, vi har en arkitekt som vill sätta starka färger på väggar och golv, vi har en arkitekt som vill ha ljusa och neutrala färger och vi har slutligen förskollärarna som vill ha ljusa väggar. Alla dessa faktorer skall verka under samma tak. Vi funderar kring hur arbetsmiljön rent psykiskt kan påverkas om förskollärarna som vill ha ljusa färgval för att det inte skall bli rörigt, hamnar i en förskolebyggnad som arkitekten som föredrar starka och djärva färger, har skapat. Hur påverkar det här arbetsklimatet på förskolan?

6.2.2 Diskussion kring utegården

Insulander menade 1976 att tyngdpunkten borde ligga i gemenskap, både mellan barn och mellan barn och vuxen. Likaså arkitekter idag anser att varje förskola skall ha en scen som fungerar som en naturlig samlingsplats mellan alla barn samt all personal på förskolan. Landskapsarkitekterna och några av förskollärarna anser att det skall finnas en kompisgunga som uppmuntrar till samarbete mellan barnen. Enligt förskollärarna bör det också finnas ett välsorterat sopförråd där de tillsammans med barnen kan sortera sopor. På nybyggda förskolor sätter landskapsarkitekterna ut sophus där barnen och förskollärarna tillsammans kan sortera i olika kärl. Alla förskollärarna är också överrens om att det skall finnas en odlingsplats på varje förskola. Även landskapsarkitekterna anser att odlingsmöjligheter på förskolegårdar är viktig. För att ge barnen ytterligare möjlighet att samarbeta så tycker både förskollärarna och landskapsarkitekterna att det bör finnas ett lekhus där barnen skall ha tillgång till köksutrustning, dockor och dockvagnar. Även Olsson (1995) skriver att en god utemiljö för barn skall erbjuda platser för avskildhet och för möten. Vi anser att hela förskolverksamheten skall bygga på att barn lär sig att samarbeta med andra människor. Därför tycker vi att det är viktigt att landskapsarkitekterna tänker ut platser där barnen får

möjlighet att samarbeta. Likaså att förskollärarna ser dessa platser som en möjlighet att båda samarbeta med barnen och få barnen att samarbeta med varandra. Därför tycker vi att det är viktigt att landskapsarkitekter även i framtiden planerar in kompisgunga, lekhus, sopsortering och odling på förskolegårdar för att öka samarbetsmöjligheterna. Likaså anser vi att om förskolorna hade tillgång till en terrass, som vi tidigare nämnt, skulle de kunna ha odling i krukor och små egengjorda växthus där. De skulle kunna odla blommor och liknande och tala om naturens kretslopp med mera, som ytterligare ger möjlighet till samarbete.

Insulander menade 1976 att barnen också skulle få möjlighet att experimentera med jord, sand, vatten och eld. Likaså kan man läsa att socialstyrelsen ansåg 1990 att viktiga basmaterial för barns utveckling under uteleken var sand, snö och vatten. Dessa saker är något som förskollärare även idag efterlyser på utegården. De här tankarna lever kanske kvar från förskollärarnas egna uppväxter då Socialdepartementet skrev år 1972 att man skulle kunna flytta ut lek och måltider utomhus på ett smidigt sätt och att man därför borde ha med det i åtanke under planeringen av förskolans miljö. Landskapsarkitekterna vill exempelvis att det skall vara nivåkillnader på förskolegården där barnen skall få möjlighet att åka pulka på vintern. Det enda de säger att de inte har möjlighet att placera ut på förskolegården är förskollärarnas önskan om vattenlek. Det är synd att möjligheten med vattenlek ute inte finns. Vi tycker att man på något sätt borde kunna ordna så att vattenlek utomhus är möjligt. I och med att alla förskollärarna vi intervjuat talar om att de saknar vattenlekmöjligheter ute samt att litteraturen vi funnit anser att vattenlek är viktigt för barns utveckling under uteleken, så tror vi att det finns en lösning på problemet med frysta vattenrör. Vi anser dock att det är bra att förskollärarna och landskapsarkitekterna samt Insulander (1976) och Socialstyrelsen (1990) är överens om vikten av en kulle för pulkaåkning. På samma sätt anser vi precis som förskollärarna att det är viktigt att det finns en grillplats som ger möjlighet att äta utomhus tillsammans med barnen. Våra erfarenheter säger oss att det på många förskolor äts mellanmål ute men att en grillplats saknas. De får färdig mat antingen från kökspersonalen eller så får de färdigbredda smörgåsar till mellanmålet. Vi tror att många fler förskollärare än de vi har intervjuat skulle uppskatta att få möjlighet att, på sin utegård, grilla exempelvis korv tillsammans med barnen.

Landskapsarkitekterna anser att storleken på förskoletomten är viktig då det sker ett oerhört slitage på den. Om det är för små gräsytor blir det lätt bara matjord kvar. Vi har sett just det här ske på vissa förskolor där utegården är relativt liten. Barnen är och springer i grässlänterna och till slut finns där inget gräs kvar. Så därför är vi beredda att hålla med landskapsarkitekterna om att storleken på gården är viktig. Socialstyrelsen skrev 1990 att det var viktigt att markytan var väl-

planerad för att ge de bästa lekmöjligheterna. Det är även bra om marken är kuperad och att det finns små och stora stenar. På liknande sätt menar landskapsarkitekter idag att det är viktigt att jobba med nivåskillnader på förskolegårdar, då det skapar spänning hos barnen när de inte kan få överblick över hela gården på en gång. Anna Sparrman (2006) skriver att när flickorna målar kartan markerar de alla träd, buskar, staket, lekställningar, gungor, samt vägar och stigar i ”dungen” som är ett skogsparti på gården. Skolverket (2005) och Utbildningsdepartementet (1998) menar att utegården skall innehålla lekmöjligheter både i naturliga och konstgjorda utemiljöer. Landskapsarkitekterna tycker att skogspartierna stimulerar fantasin på ett sätt som lekutrustningen inte kan göra. Även förskollärarna vill att det skall finnas ett skogsparti, gärna med en bäck. De vill ha naturliga miljöer med höga träd, låga klätterträd och buskage där barnen har möjlighet att gömma sig och leka äventyrslekar. Det är något som även socialstyrelsen ansåg var viktigt. De menade också att det skulle finnas stora fria gräsytor men även små krypin, de poängterade också vikten av att ha jordkullar och grässlåtor där barn kunde åka kälke och liknande (Socialstyrelsen, 1990). Förskollärarna vill även ha någon form av motorikbana som kan innehålla stockar att gå balansgång på och en labyrint att springa i precis som Socialstyrelsen (1990) ansåg var viktigt. Det är intressant att se att både förskollärarna och landskapsarkitekterna är överrens om att det skall finnas med naturlig skogsmiljö. Vi tycker även att det är spännande att landskapsarkitekterna har tankar kring nivåskillnader på förskolegården. Tidigare hade vi inte haft en tanke på att det kunde skapa spänning hos barnen att de inte kan överblicka hela gården, men när vi har suttit och analyserat vårt material har vi insett att de troligtvis har helt rätt. Det här är något vi vill ta fram från vårt resultat då vi anser att det är viktigt att framtida landskapsarkitekter och förskollärare har det här i åtanke när de bygger nya förskolegårdar eller förändrar sina nuvarande.

Förskollärarna har som vi tidigare nämnt en önskan att det skall finnas både naturlig skogsmiljö men även uppbyggda utemiljöer med lekställningar, gungor och sandlådor. Det här är något som landskapsarkitekterna alltid har med när de planerar en utegård. Dock finns det en förskollärare som skulle kunna tänka sig att vara utan traditionella gungor. Vi tycker det här är en spännande syn på förskolegården. Vi funderar på om det skulle gå att genomföra en förskolegård utan gungor, men vi kan förstå att förskolläraren vill ha en förändring av den traditionella utegården. Frågan är dock om det är rätt sätt att ta sig an en förändring, gungorna anser ändå de flesta förskollärare och landskapsarkitekter är något som barnen uppskattar.

Förskollärarna anser att för att sandlådan skall kunna användas även under vår- och sommartiden så bör det placeras ett solskydd över den. Landskapsarkitekterna har även de valt att ha solskydd över sandlådorna, men även planterat träd som kan ge skugga på andra delar av gården. På dessa

skuggiga platser har de sedan valt att placera ut bord och stolar. Även Socialstyrelsen ansåg 1990 att skuggiga lekpartier ökar barns möjlighet till utevistelse. Under vår utbildning har vi aldrig sett ett solskydd över någon sandlåda. Däremot har vissa gårdar större träd som ger skydd mot solen. Vi har även sett att vissa bord har placerats på skuggiga platser. Vi hoppas att fler förskolegårdar får solskydd både över sina sandlådor men även på andra delar av gården, för vi anser att det är viktigt att barnen kan vistas utomhus större delen av våren och framförallt sommaren.

Förskollärarna vill ha en bygghörna, något som nämndes redan 1972 då Insulander skrev att det var viktigt. Landskapsarkitekterna har med i sin planering av utegården att det skall finnas cykelslingor med olika trafikmärken såsom övergångsställen, rondellskyltar, parkeringsplatser men även bensinstation. Även förskollärarna anser att cykelslingor är viktiga. Att barnen får möjlighet att på egen hand och tillsammans med förskollärarna öva sitt trafikvett på en verklighetstrogen cykelslinga tycker vi är helt underbart. Vi vill se fler förskolor som anammar det här!

6.3 Vidare forskning

Vi har inte tagit med barnens syn på förskolebyggnaden eller på utegården. Därför vore det intressant att ta reda på deras uppfattningar om vad en bra förskolemiljö innefattar. Det skulle även vara intressant att genomföra observationer av hur barnen och personalen använder förskolebyggnaden och utegården, sedan ställa intervjufrågor kring det man observerat. Som vidare forskning skulle man även kunna jämföra förskolebyggnaden och utegården på en traditionell förskola och en miljöcertifierad förskola. Som vi tidigare skrev så skulle det vara intressant att genomföra en studie med samma syfte och frågeställningar som vi använt oss av, men intervjua förskollärare som arbetar på förskolor som arkitekterna i studien har ritat.

7 Referenser

- Bryman, Alan. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Dudek, Mark. (1996). *Kindergarten architecture*. London: E & FN Spon.
- Grahn, Patrik, Mårtensson, Fredrika, Lindblad, Bodil, Nilsson, Paula. & Ekman, Anna. (1997). *Ute på dagis*. Stad & Land 145: 1997 Movium, institutionen för landskapsplanering, SLU, Alnarp.
- Insulander, Eva. (1976). *Förskolans utemiljö*. Lund: Liberläromedel.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar. & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lincoln, Denzin. (1994). *Handbook of Qualitative Research*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE publications.
- Lindholm, Gunilla. (1995). *Skolgården - vuxnas bilder, barnets miljö*. Doktorsavhandling. Stad&Land 129. SLU, Alnarp.
- Lundahl, Gunilla. (1995). *Hus och rum för små barn*. Stockholm: Byggförlaget.
- Mårtensson, Fredrika. (2004). *Landskapet i leken - en studie av utombuslek på förskolegården*. Doktorsavhandling. Alnarp: Institution för landskapsplanering.
- Olsson, Titti. (1995). *Skolgården- det gränslösa uterummet*. Stockholm: Liber Utbildning AB.
- Silverman, David. (2000). *Doing qualitative research: A practical handbook*. London, Thousand Oaks & New Dehli: SAGE Publications.
- Skolverket. (2005). *Allmänna råd och kommentarer – kvalitet i förskolan*. Stockholm: Fritzes.
- Socialstyrelsen. (1990). *Allmänna råd från socialstyrelsen. Lokaler och miljö i förskola och fritidshem*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Socialdepartementet. SOU. (1972:27). *Förskolan del 2*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Sparman, Anna. (2006). *Barns visuella kulturer - skolplanscher och idolbilder*. Lund: Studentlitteratur.

Söderberg, Lena, Landström, Ulf. & Kjellberg, Anders. (2001). *Ljudmiljön i förskolor och dess inverkan på upplevelser och hälsa band personal*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet. (Arbetslivsrapport nr 2001:11)

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan: Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.

Vetenskapsrådet. (n.d). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Utgiven av Vetenskapsrådet, <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtad 2010-05-19.

Bilaga I

Intervjufrågor till arkitekter

1. Har du några erfarenheter kring förskolan?
 - På vilket sätt?
 - Om ja, när gick ditt barn där?
2. Var ... (förskolans namn) din första förskola du ritade?
 - Om nej. Vilka?
 - Om ja vad det något speciellt som lockade dig till att rita en förskola?
3. Kan du berätta för mig om när du skapade ... (förskolans namn) förskolan?
 - Uppföljande frågor
 - Tänkte du att något speciellt skulle finnas med?
4. Samarbetade du med någon förskollärare eller liknande?
 - Hur såg samarbetet ut?
 - Gjorde samarbetet att du förändrade något i dina ritningar?
5. Fanns det något ”tema” eller specifika direktiv.
 - Eller fick du fria tyglar?
 - På vilket sätt fick du kunskap om temat, pedagogisk inriktning ex. Montessori el Reggio Emilia?

Bilaga II

Intervjufrågor till förskollärare

1. Berätta om er förskola, utifrån byggnad och utegården.
2. Vad tycker du är viktigt med själva förskolebyggnaden?
3. Vad tycker du är viktigt med utegården.
4. Om du fick vara med och skapa en ny förskola från uppbyggnad av byggnaden till att planera utegården, vad skulle du vilja fanns med då?

Extra fråga till förskollärare som arbetar på nybyggd förskola

5. Hur delaktig fick du vara vid utformningen av (förskolan)?
 - Fanns det några förskollärare som samverkade med arkitekten?